

СЕГМЕНТАЦЫЯ ПАВОДЛЕ СПАСАБУ ВЫРАЖЭННЯ Ў БЕЛАРУСКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ МОВАХ

Распаўсюджанасць сегментаваных і актуалізаваных структур з'яўляецца адной з асаблівасцей сучасных моў, у тым ліку і няблізкароднасных. Вылучэнне семантычна значных кампанентаў сказа ў актуальныя пазіцыі, парушэнне сінтагматычных ланцужкоў, расчлянёная граматычная будова сказа – гэта характэрныя прыкметы актуалізаваных структур у беларускай і англійскай мовах.

Сегментаваныя канструкцыі з'яўляюцца адной з праяў актуалізаванага сінтаксісу і часта кваліфікуюцца як адзін са сродкаў афармлення выдзеленай тэмы [1, с. 148]. Сегментаваны кампанент такога роду называецца назоўным тэмы, фармальна з'яўляецца назоўнікам і часцей знаходзіцца ў прэпазіцыі адносна базавай часткі. Прэпазіцыйныя намінатывы называюць тэму паведамлення, не утвараюць самастойнага намінатыўнага сказа, цесна звязаны з базавай часткай [2, с. 127]. Дадзеныя канструкцыі былі зафіксаваны і ў беларускай, і ў англійскай мовах: *Неман. Гаючая, родная прыгажосць. Успамінаецца той час, калі яна, гэтая прыгажосць, адчувалася і наколацьмі, патрэсканымі нагамі* (Я. Брыль); *Playing! The hardest job I ever tackled: make no mistake about that, mother* (B. Shaw).

Прэпазіцыйныя намінатывы ў беларускай і англійскай мовах маюць больш агульных характарыстык, да якіх адносіцца наяўнасць асабовых і ўказальных займеннікаў, а таксама назоўнікаў-паўтораў у наступным сказе дзеля надання цэласнасці звышфразаваму адзінству: *«Хараство души»... Усё словы, словы... Хто яго бачыў, гэтае хараство? Хіба што ваш мастак, авангардыст няшчасны...* (П. Васючэнка); *And Bunny. He looked a little soft but it was the softness of muscle gone to flesh* (D. Tartt). Адметнай асаблівасцю беларускай мовы можна назваць канструкцыю з ізаляваным намінатывам у назыўной функцыі, які суправаджаецца займеннікам «той» або спалучэннем займеннікаў «той самы». Напрыклад: *Настрой. Той самы, без якога я не магу праседзець над чарцёжнай дошкай дванаццаць гадзін* (А. Дзялендзік).

Постпазіцыйныя намінатывы, як і прэпазіцыйныя, выконваюць функцыю прадстаўлення тэмы, сустракаюцца постпазітывы са значэннем ацэнкі, прычыны, азначэннем прыкметы прадмета: *Тры гадзіны каля аперацыйнага стала. Дзве цяжкія аперацыі* (І. Шамякін); *Hetakes my hand, and I let him unfold my fingers. A mark is burned deep*

into my palm. The key (D. Setterfield). Сваю функцыянальную якасць намінатывы ў постпазіцыі набываюць з дапамогай кантэксту.

Сегментаваныя канструкцыі трактуюцца шырэй, чым канструкцыі з назыўным тэмы. Выдзеленымі сегментамі могуць з'яўляцца інфінітывы, дэлібератыўныя звароты, словазлучэнні і колькасна-іменныя спалучэнні. Як паказалі колькасныя падлікі, сегментаваныя канструкцыі такіх тыпаў – з'ява факультатыўная ў дзвюх супастаўляльных мовах. У большасці выпадкаў такія канструкцыі выкарыстоўваюцца не толькі як сродак актуалізацыі выказвання, але і як сродак імітацыі жывой гутаркі. Напрыклад: *Выхоўваць? А ты ўчора пра дзяцей падумаў, калі прынёс гэтую... гэтую поскудзь?*; *Чакаць падарунак — вось гэта і ёсць шчасце* (А. Макаёнак). Дэлібератыўныя звароты ў прэпазіцыі былі зафіксаваны толькі ў англійскай мове: *As for the food? The meats were deviled, the sauces curried, the greens mounded with sweet butter, the biscuits splashed with jeweled honey* (R. Bradbury). Дадзеная канструкцыя садзейнічае выдзяленню тэмы, акцэнтуюе ўвагу менавіта на сегментаванай частцы. Ужыванне інфінітываў у якасці сегментаў звязана з тэндэнцыяй да імітацыі гутарковай мовы, а таксама з тэндэнцыяй да дыстынктнасці і эканамічнасці сродкаў.

Такім чынам, тыпалагічныя асаблівасці структурнай арганізацыі сегментаваных канструкцый у дзвюх мовах абумоўлены фіксаваным парадкам слоў і аналітычнасцю англійскай мовы. Менавіта па гэтай прычыне ў англійскай мове адсутнічаюць актуалізаваныя назоўныя тэмы без слоў падмацавання ў базавай частцы, рэдка сустракаюцца ланцужкі сегментаў у прэпазіцыі, адсутнічаюць сегментаваныя інфінітывы, а наяўнасць кальцавых сегментаваных структур з'яўляецца адным са сродкаў выражэння экспрэсіі.

ЛІТАРАТУРА

1. Акімова, Г. Н. Новое в синтаксисе современного русского языка : учеб. пособие / Г. Н. Акімова. – М. : Высшая школа, 1990. – 168 с.
2. Валгина, Н. С. Активные процессы в современном русском языке : учеб. пособие для студентов вузов / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2001. – 304 с.
3. Покровская, Е. А. Динамика русского синтаксиса в XX веке: лингвокультурологический анализ : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Е. А. Покровская. – Ростов н/Д, 2000. – 182 л.